

УДК 336.02

ДОБРИК Лілія^{1*}, АБРАМОВ Микита², РЯБІНІН Ігор³

1* доц., к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та психології Українського державного університету науки і технологій, e-mail: liliadobrik@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3853-9285

2 аспірант кафедри фінансів, обліку та психології Українського державного університету науки і технологій, e-mail: abramovm_usust@ukr.net, ORCID ID: 0009-0003-7311-5474

3 магістрант кафедри фінансів, обліку та психології Українського державного університету науки і технологій, e-mail: ryabininiv@gmail.com, ORCID ID: 0009-0009-9396-2025

ВОЄННИЙ ВПЛИВ НА СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ПЕРЕШКОД ТА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЛАНДШАФТУ

Мета полягає в тому, щоб ретельно вивчити та систематизувати вплив воєнного конфлікту на страховий ринок України та надати практичні рекомендації для подолання викликів, що виникають в цьому контексті. **Методика.** Дослідження ґрунтується на використанні статистичних даних для оцінки змін в економіці та страховому секторі під час воєнного стану, детальному аналізі конкретних кейсів страхових компаній та регіонів, які зазнали впливу збройної агресії. У процесі виконання дослідження використовувалися теоретичні та емпіричні методи, а також економічні та статистичні методи дослідження, порівняльний аналіз, стратегічне управління, системний підхід та аналіз. **Результати.** В даному дослідженні представлений вплив військового стану на структуру та динаміку страхового ринку в Україні, проаналізовано можливість страхових компаній, втрати та ризики, пов'язані із страхуванням в умовах нестабільності. Визначено зменшення кількості зареєстрованих страхових компаній, і компаній, що надають послуги зі страхування життя, зафіксовано зниження темпів значень валових страхових премій, валових страхових виплат зі збереженням позитивної динаміки, відзначено, що більша частина страхових премій залишається в розпорядженні страховиків. Запропоновано стратегії реструктуризації та адаптації для страхових компаній з метою забезпечення їхньої життєздатності в умовах війни та періоду відновлення після перемоги. **Наукова новизна.** Дане дослідження може служити цінним внеском у розуміння взаємозв'язків між воєнною ситуацією та страховим ринком, а також вказує на можливі шляхи для подальшого розвитку та реформування галузі страхування відповідно до євроінтеграції України. **Практична значимість.** Виокремлено динаміку основних показників ринку страхування за останні роки, і висвітлення очевидних тенденцій, що на майбутнє можна буде використовувати як характеристику цього періоду існування галузі страхування.

Ключові слова: страховий ринок, страхова компанія, війна, ризик, страхування, регулювання страхового сектору, адаптація страхових компаній, економічні втрати, військовий стан, страхові виплати, страхові премії, страхові активи, євроінтеграція України

Постановка проблеми

В умовах війни функціонування страхового ринку України стає серйозним та важливим аспектом. Військовий конфлікт має суттєвий вплив на економіку та фінансовий сектор країни, включаючи сферу страхування.

Збільшення ризиків для страхових компаній, зокрема тих, що спеціалізуються на страхуванні майна та життя, є характерним у цих умовах. Загроза зниження стабільності економіки та можливість збитків внаслідок воєнних подій призводять до коригування умов страхових полісів та збільшення страхових внесків. Самі страхові компанії переглядають свою політику страхування, зосереджуючись на географічних ризиках та можливості виникнення непередбачуваних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Воєнний вплив на страховий ринок України входить до числа найбільш гострих питань в умовах сьогодення. На національному рівні проблемам адаптації страхових компаній до непередбачуваних подій та шляхам їх вирішення присвячували свої праці А. Пластун, С. Лайчук, Л. Руденко, Т. Гузенко, Ю. Машина [1], Д.Тарасенко, О.Тарасенко, С. Мироненко [16], Тарасюк Г. М.,

Поліщук Д. І., Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко, Пікус Р. В., Вітлінський В., Ю. Русіна, Калугарь А.В., Кучерівська С.С. [19], Р.Г. Сніщенко, Л.М. Крот [14] та інші.

Вибраний напрям дослідження вважається затребуваним та вивчається багатьма закордонними вченими з позиції загальної теорії складних страхових систем, - це, зокрема

Райан Ц. [12], Маршк, А., Лехман, Е. [6], Пула Ф., Керімі А., Керімі Ф. [11], Брокман П., Тартл Й. [2], Каплан Х. [3], Гюйн А., Брун А., Браун Б. [4], Ло С., Чой С.В. [5], Нойман С., Шенгав Й. [7], Ниампонг О. [8] та ін.

Формулювання мети статті

Мета даного дослідження полягає в глибокому аналізі впливу військового конфлікту на страховий ринок України, визначенні ключових перешкод, які виникають в умовах нестабільності, та розробці пропозицій щодо реструктуризації фінансового ландшафту для забезпечення життєздатності страхових компаній та ефективного задоволення потреб клієнтів. Дослідження динаміки і структури страхового ринку, дослідження викликів часу, і перспектив їх подолання для подальшого розвитку. Зрозумілим з цього постають і ціль проведення дослідження – фіксація теперішнього становища і проведення короткострокової ретроспективи з розумінням основних показників і ознак динаміки, що може бути використане як базис для формування нового етапу розвитку, і узагальнення, рівняючись на яке можна буде проводити підсумки динаміки і розвитку ринку страхування в найближчі роки.

В ході проведення дослідження було охарактеризовано сучасний стан галузі страхування під безпосереднім впливом двох джерел: військовий стан та потенційне прискорення Європейської інтеграції України, яка може не лише модернізувати сутнісний підхід до галузі, але й допомогти з післявоєнною відбудовою та необхідним фінансуванням при проведенні ключових реформ.

Виклад основного матеріалу

Другий рік триває вторгнення росії в Україну, що є трагедією з великими людськими втратами та далекосяжними економічними наслідками. Потреби України в операційній, відновлювальній та реконструкційній сферах є вражаючими.

Забезпечення достатньої фінансової підтримки для забезпечення роботи уряду та надання мінімально необхідних послуг є критично важливим, оскільки в іншому випадку відновлення економіки та запобігання поглибленню бідності може стати набагато витратнішим завданням.

Довготривале відновлення та екстрений ремонт мають виконуватися одночасно з постійною підтримкою основних служб. Крім бюджетної підтримки, Україна потребує термінових інвестицій для невідкладного ремонту – енергетичної інфраструктури, доріг, мостів, житла, шкіл і клінік – щоб забезпечити можливість надання послуг населенню. Адже головною метою економічного розвитку багатьох розвинених країн є поліпшення якості життя населення шляхом зростання доходів, покращення стану здоров'я, підвищення рівня освіти, а також створення умов, які сприяють самоповазі людей. Це досягається шляхом формування соціальної, політичної, економічної і інституційної систем, орієнтованих на пошану людської гідності та забезпечення збільшення свободи, включаючи економічну свободу.

Вплив війни на страхову сферу є значущим і має різні аспекти. По-перше, збільшилась кількість та обсяг страхових виплат, пов'язаних зі збитками на житловий та комерційний майновий фонд, транспортні засоби та інші види страхування, зокрема в областях де ведуться активні бойові дії. По-друге, попит на певні види страхових продуктів змінився. Наприклад, попит на автостраховання, особисте страхування, медичне страхування та страхування відповідальності зростає, а попит на інші види страхування зменшується, що пов'язане також зі зростанням ризиків внаслідок війни і страхові компанії змушені підвищити страхові тарифи для забезпечення відповідного покриття ризиків та збитків. По-третє, вносяться зміни в страхове законодавство та регуляцію для вирішення нових викликів, які виникають у зв'язку з війною, а страхові компанії розробляють нові стратегії ризикового менеджменту та впровадження інноваційних страхових продуктів, спрямованих на зменшення впливу воєнних ризиків.

Державне регулювання та нагляд за діяльністю учасників ринку небанківських фінансових послуг Національний банк України здійснює з 01.07.2020 року відповідно до Закону України від 12.09.2019 р. № 79-IX (Закону про "СПЛІТ") [17].

Проведемо аналіз показників діяльності страхових компаній в Україні за 2020-2022 рік.

Дані таблиці 1 демонструють суттєве скорочення кількості страхових компаній за 2021 рік. Така тенденція викликана трансформацією ринку небанківських фінансових послуг відповідно до оптимізації законодавства України до стандартів ЄС, тому переважно скорочення кількості учасників небанківського ринку було зумовлено добровільним виходом з ринку неактивних учасників, а також зміною регулятора українського страхового ринку.

Таблиця 1

Аналіз кількості страхових компаній за 2020-2022 рр.

№ з/п	Показники				Питома вага, %			Відхилення +/-	
		01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	2020	2021	2022	2021\2022	2022\2023
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Кількість зареєстрованих страхових компаній	190	129	110	90,48%	83,23%	90,16%	-61	-19
2	Компанії зі страхування життя	20	26	12	9,52%	16,77%	9,84%	6	-14
	Всього:	210	155	122	100	100	100	-55	-33

Джерело: [9, 15]

Зокрема, кількість страхових компаній скоротилася на 55 установ, всі ліцензії анульовано (деякі тимчасово, до усунення порушень), із них у третини – як захід впливу за вчинені ними порушення, за недотримання вимог законодавства України.

На 01.01.2023 року кількість страховиків становила 122 (зменшення в порівнянні з 01.01.2021 на 88 установ), що є доволі суттєвим коливанням для ринку. Але така кількість ліквідованих страховиків не є наслідком виключно воєнного стану, а знову пов'язане зі суттєвими змінами вимог Національного банку України.

Страхові компанії для продовження діяльності мають посилити увагу до дотримання вимог законодавства з питань структури власності, захисту прав споживачів, запобігання та протидії легалізації доходів і фінансування тероризму тощо. Національний банк України застосовуватиме заходи впливу за значні порушення цих вимог.

Наочно, динаміку кількості страхових компаній можна побачити на рисунку 1.

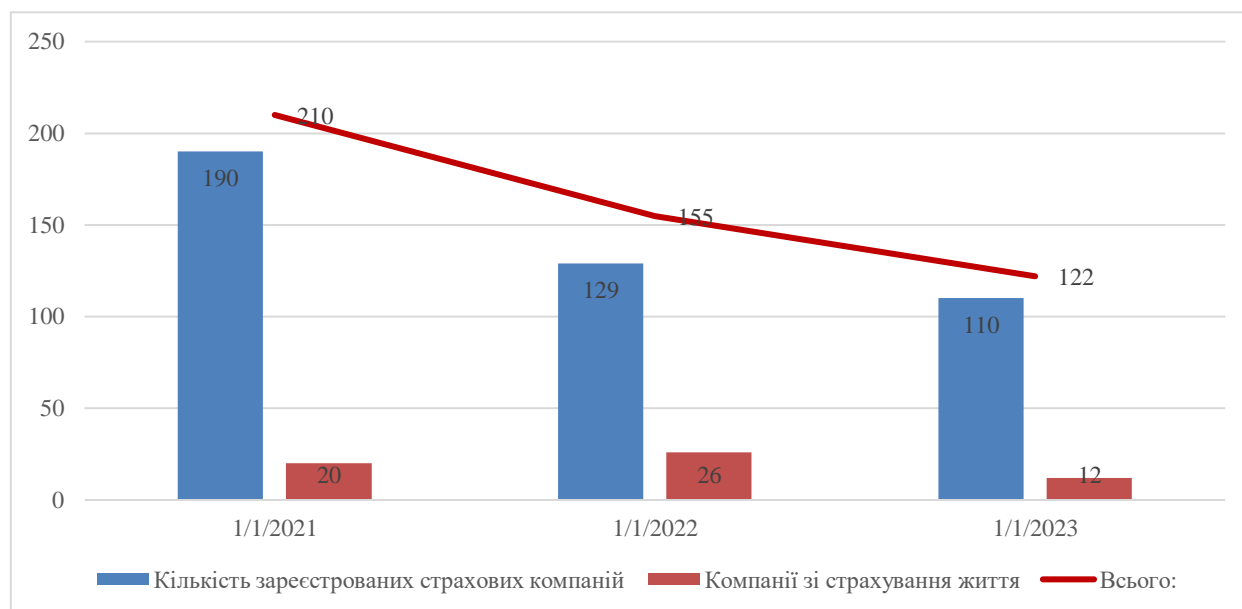

Рис.1. Динаміка кількості страхових компаній з 2020-2022 рр.

Джерело: [9, 15]

Привертає увагу динаміка валових страхових премій у період з 2020 по 2023 рік. Цей показник виявився неоднорідним: відзначався позитивним приростом від 2020 до 2022 року, але став від'ємним у 2022–2023 роках. У 2020 році спостерігався зріст обсягу валових страхових премій, особливо в галузі страхування життя. Проте протягом року сукупні валові страхові премії зменшилися на 12%, головним чином через вихід з ринку деяких страховиків та зменшення ризикового страхування.

У той же час, обсяг страхових премій страховиків, що представили звітність за 2020 рік, зросли на 11%. У 2021 році обсяги валових премій страховиків життя продовжували зростати, свідчать дані на кінець року: від 45185 млн.,грн. у 2020 році до 51400 млн.грн. у 2021 році. Це підтверджує позитивну тенденцію до моменту початку військової агресії [10].

Зобразжено ці дані на рисунку 2, який ілюструє, що лінія тренду є від'ємною, свідчаючи про загальну негативну тенденцію. І хоча значення показника валових страхових премій з січня 2020 по січень 2022 року зросло на 6215 млн.грн., проте, починаючи з початку 2022 року і до жовтня 2023 року, спостерігається різке зниження, величина якого становить 17258 млн.грн.

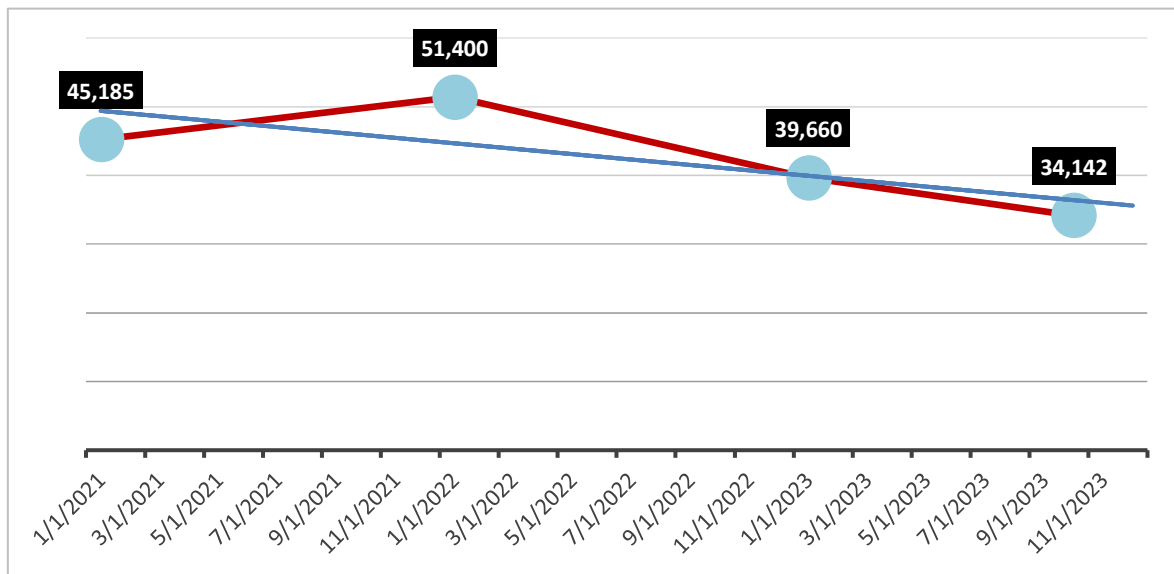

Рис. 2. Валові страхові премії за період з січня 2021 року по жовтень 2023 року, млн. грн.
Джерело: [9, 15]

Загальний обсяг валових страхових премій у 2022 році зменшився до 39600 млн.грн., при цьому від фізичних осіб страховиками отримано 24600 млн.грн. Чисті страхові премії скоротилися до 38600 млн.грн. Чисті зароблені страхові премії склали 34900 млн.грн. Підписані страхові премії становили 38700 млн.грн.

Загальна негативна тенденція значення валових страхових премій спричинена зменшенням надходжень страхових премій від страхувальників – від фізичних та юридичних осіб. Задля усвідомлення зменшення в практичній площині розраховано темпи приросту, результати представлені в таблиці 2.

Показники періоду 2023 року обраховані не у повному обсязі, а на значення, що склали значення відповідних показників в момент 01.10.2023 року.

Таблиця 2

Темпи приросту валових страхових премій з січня 2021 року по жовтень 2023 року, млн. грн.,%

Показники	Період				Відхилення +/-		
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.10.2023	2021\2022	2022\2023	01.01.2023\01.10.2023
Валові страхові премії	45 185	51 400	39 660	34 142	14%	-23%	14%

Джерело: [9, 15]

Графічно отримані дані представлені на рисунку 3. Зазначений графік розкриває динаміку темпів зменшення та стабілізації валових страхових премій, підкреслюючи рівномірність приросту та спаду. Лінія тренду вказаного показника залишається статичною, вражаючи результатами аналізу. У період 2021-2022 років відзначено позитивний темп приросту на рівні 14%, свідчаючи про збільшення обсягів виплат в мирні часи. У наступному періоді, 2022-2023 років, з врахуванням зовнішніх обставин, таких як військова агресія, спостерігається від'ємний приріст на рівні -23%, що свідчить про скорочення обсягів страхових виплат порівняно з попереднім періодом, що призвело до значних труднощів та ризиків для бізнесу та громадян. Це зменшення обсягів страхових виплат ускладнилося фінансовою ситуацією через руйнування, збитки та економічні труднощі, що в свою чергу впливає на зменшення сум страхових виплат.

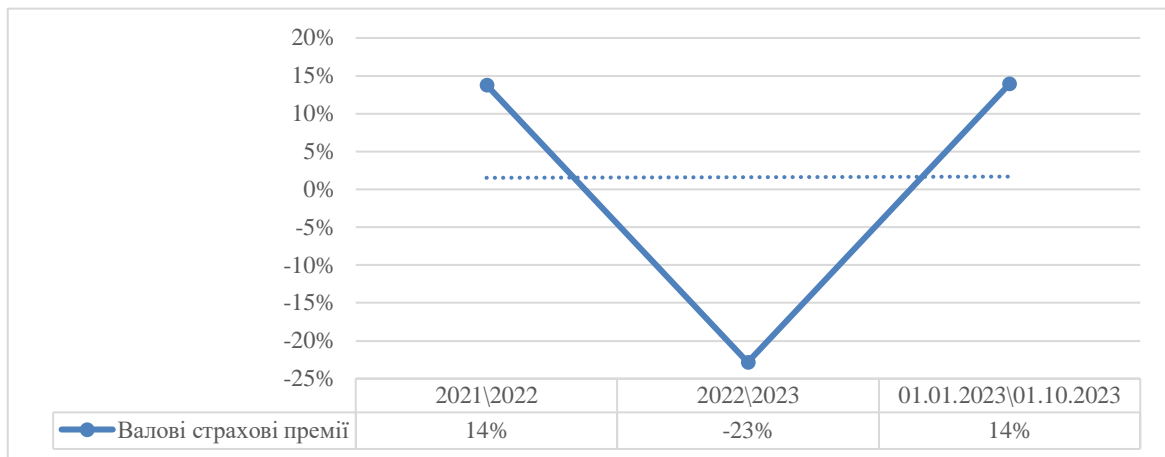

Рис. 3 Темпи приросту значення валових страхових премій за 2020-2023 рр.
 Джерело: [9, 15]

З 01.01.2023 по 01.10.2023 року відбувається позитивний темп приросту на рівні 14%, що свідчить про стабілізацію ситуації на страховому ринку України. У 2023 році відзначається відновлення обсягів страхових виплат.

Взагалі, можна сказати, що динаміка валових страхових виплат була варіативною, з періодами як позитивного, так і від'ємного зростання. Така динаміка відображає економічні та фінансові виклики, пов'язані з непередбачуваним та кризовим контекстом військової агресії, що впливає на різноманітні сфери діяльності та страхові ризики. Незважаючи на продовження війни, повернення темпу приросту до рівня 14% свідчить про адаптацію сфери страхування до змінених умов та певну стабілізацію в сегменті страхових виплат. У цих умовах зрозуміло, що бізнес та громадяни прийняли заходи для зменшення ризиків, а страхові компанії успішно адаптували свої стратегії до умов воєнного конфлікту. Важливо враховувати, що це підвищення свідчить про зростання попиту на страхові послуги в умовах нестабільності та загрози, оскільки бізнес та населення тепер більш зацікавлені в захисті своїх інтересів та майна, що призводить до збільшення страхових виплат.

Зростання загального показника валових страхових премій у 2023 році, збільшення кількості інцидентів, які підпадають під визначення страхових випадків, що провокують збільшення укладання договорів страхування, в своїй сукупності провокують динаміку на такий досліджуваний показник страхового розвитку, як валові страхові виплати. Безпосередньо наявністю динаміки саме цього показника можна аргументувати наявність оживлення страхового ринку, як інструменту, що слугує для зниження ризику. Цю динаміку можна охарактеризувати рисунком 4.

У розглянутому періоді, з 01.01.2021 по 01.10.2023 року, відбулися зміни у величині валових страхових виплат. На початку досліджуваного періоду, 01.01.2021, валові страхові виплати становили 14853 млн. грн. Протягом наступного року, тобто до 01.01.2022 року, ця величина зросла до 17700 млн. грн., відображаючи певний позитивний темп приросту. Однак наступний період, до 01.01.2023 року, свідчить про зменшення валових страхових виплат до 12800 млн. грн., що є від'ємним показником.

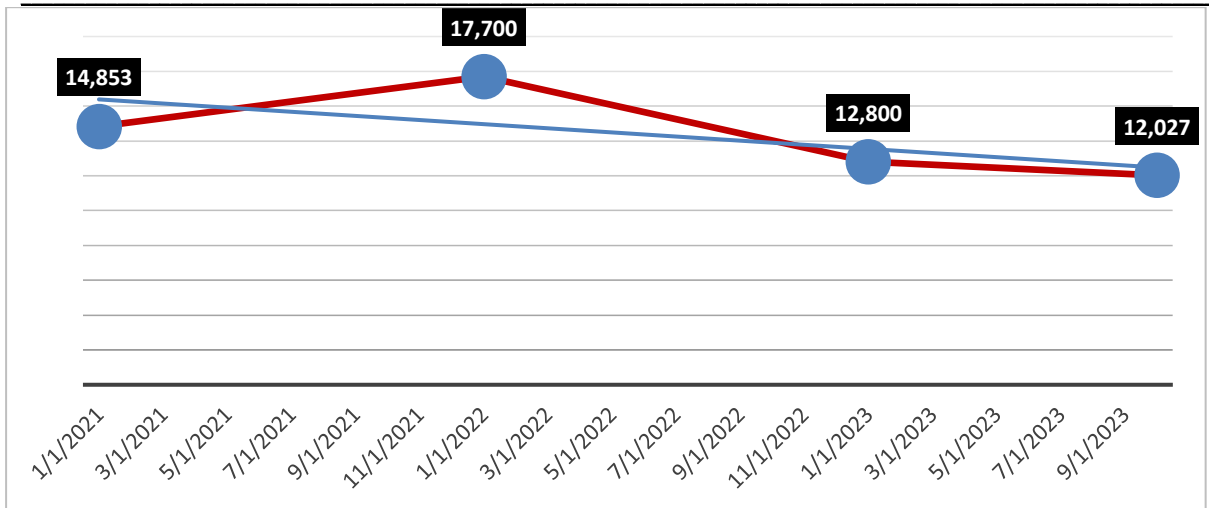

Рис. 4. Валові страхові виплати за період з січня 2021 року по жовтень 2023 року, млн. грн.
 Джерело: [9, 15]

До 01.10.2023 року відбулася подальша зміна, де величина валових страхових виплат становить 12027 млн. грн. Цей показник вказує на деяку стабілізацію ситуації на страховому ринку за зазначений період. З урахуванням цих нових умов, ситуація на страховому ринку стає ще більш неоднозначною, вимагаючи уважного моніторингу та адаптації стратегій від усіх учасників ринку.

До 01.10.2023 року відбулася подальша зміна, де величина валових страхових виплат становить 12027 млн. грн. Цей показник вказує на деяку стабілізацію ситуації на страховому ринку за зазначений період. З урахуванням цих нових умов, ситуація на страховому ринку стає ще більш неоднозначною, вимагаючи уважного моніторингу та адаптації стратегій від усіх учасників ринку.

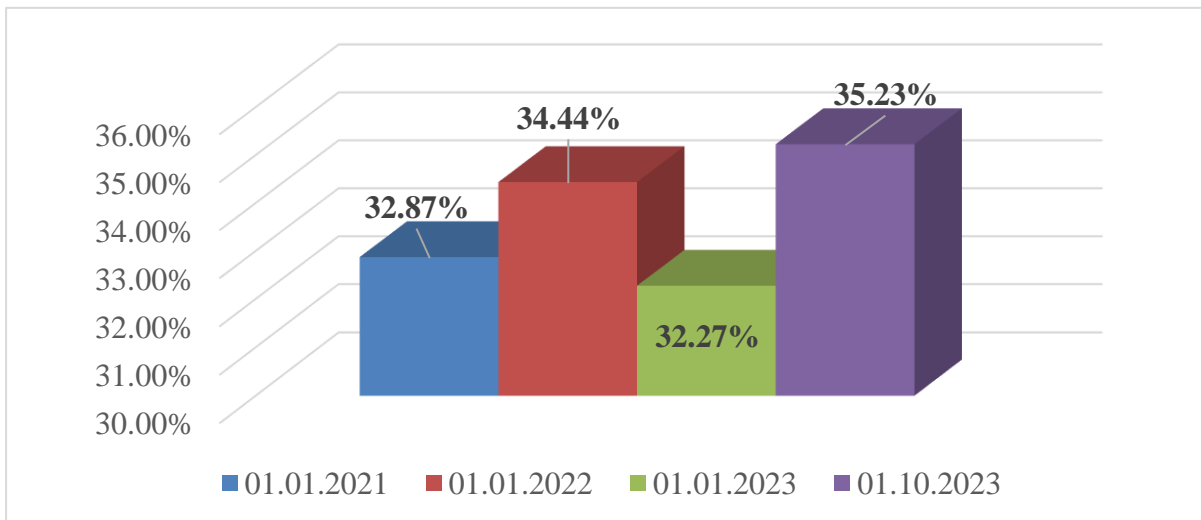

Рис. 5. Співвідношення валових страхових премій до валових страхових виплат за період з січня 2021 року по жовтень 2023 року.
 Джерело: [9, 15]

Судження відповідної спрямованості підштовхують до проведення аналізу такого показника, як активи страховиків.

Загалом показники обсягу активів за період 2020-2023 роки мають тенденцію до зростання. З загальним зменшенням кількості страхових компаній на ринку, збільшення обсягу активів свідчить про зріст обсягу активів у страхових компаній, що залишилися на ринку. Страховики накопичують страхові резерви, тобто здійснюють діяльність задля уникнення ситуацій, що можуть призвести до банкрутства, збільшують свою надійність та платоспроможність. Ця позитивна динаміка бере свій

початок у загальному збільшенні валових премій і виплат у 2023 році. Показник страхових активів у вигляді діаграми відображено на рисунку 6.

Протягом досліджуваного періоду 2020-2023 рр. структура страхового портфелю в Україні зазнала певних змін, що варто детально розглянути. Аналіз показників чистих страхових премій та виплат за основними видами страхування відіграє важливу роль у розумінні динаміки ринку.

Однією з ключових цілей проведення такого аналізу є виявлення тенденцій, які можуть вказувати на стійкість або ризики в галузі страхування. Детальний розгляд чистих страхових премій дозволить визначити, як розподілені зобов'язання страховиків між різними видами страхування, а також виявити сектори зі значущим зростанням чи зменшенням. Окрім того, аналіз виплат за основними видами страхування дозволить визначити ефективність роботи страхових компаній у різних напрямках. Це може слугувати основою для прийняття стратегічних рішень у розвитку страхового бізнесу та підвищення його конкурентоспроможності.

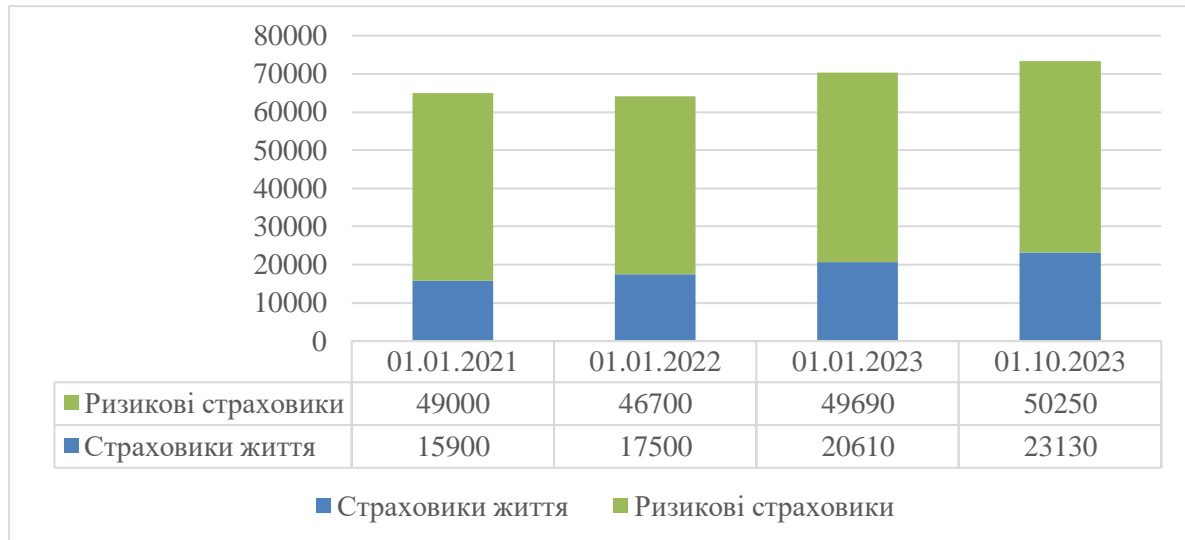

Рис. 6. Показник страхових активів за період з січня 2021 року по жовтень 2023 року, млн.грн.

Джерело: [9, 15]

Враховуючи важливість такого аналізу, його результати можуть бути корисними як для страхових компаній, що прагнуть оптимізувати свою діяльність, так і для регуляторів ринку, які мають інтерес у забезпеченні стабільності та ефективності страхового сектору.

У структурі страхового портфелю найбільше скоротились обсяги страхування майнових та вогневих ризиків (-60%) і фінансових ризиків (- 64%). Драйвером підтримки страхового бізнесу non-life стала «Зелена картка» (+76%).

Аналізуючі представлені на рисунку 7 показники можна зробити висновок, що значно збільшився попит на автострахування протягом зазначеного періоду, рятуючись від путінської навали, українці почали масово виїжджати за кордон власними автівками, а відповідно до міжнародних норм, які діють ще з 1949 року, на території європейських країн водії повинні мати відповідний страховий поліс. Таким полісом наразі є Зелена карта, порівняти його можна з обов'язковим в Україні полісом ОСЦПВ, однак дія цього поліса поширюється не на всі країни-члени міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена карта».

Наприкінці літа 2022 року більшість страхових компаній успішно відновили роботу своїх офісів, надаючи клієнтам звичайні офлайн сервіси та розширюючи перелік доступних онлайн послуг. Серед інших ініціатив, особливо вдалимися виявилися можливість укладення онлайн договорів КАСКО, можливість оплати за договорами без комісії, послуги онлайн персонального аварійного комісара, а також можливість проведення онлайн огляду автомобіля за допомогою мобільного додатка.

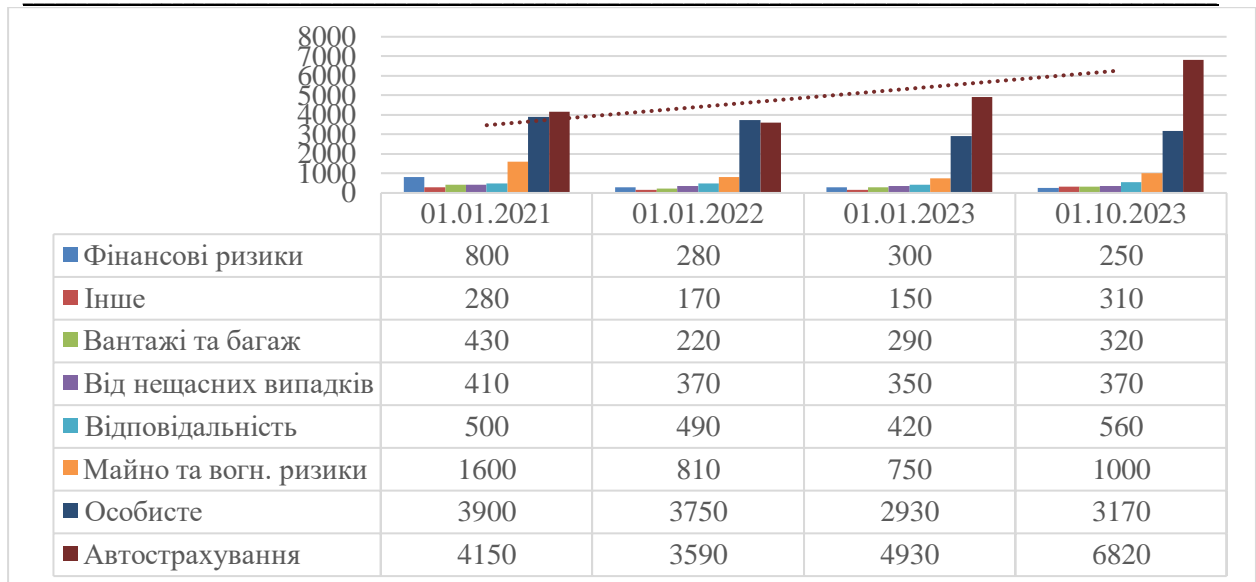

Рис. 7. Розподіл страхових премій за основними видами страхування протягом періоду з січня 2021 року по жовтень 2023 року, млн.грн.

Джерело: [9, 15]

Обговорення перспектив у країні, яка перебуває в умовах збройної агресії, вимагає особливо обережного підходу. Однак у нас є достатньо обґрунтованих підстав для оптимізму щодо стабілізації страхового ринку.

Маємо підстави вважати, що оскільки майже половина всіх зібраних страхових премій припадає на автостраховання (КАСКО, Автоцивілка та «Зелена картка» становлять 49% за результатами дев'яти місяців 2023 року), то збільшення обсягів кожного з цих видів страхування суттєво позитивно вплине на їх динаміку. Зростання кількості укладених договорів буде обумовлене збільшенням кількості автотранспорту на дорогах. Це, сподіваємося, сприятиме поверненню українців додому.

Пріоритетними напрямками нагляду з боку НБУ під час дії воєнного стану в Україні є: дотримання страховиками вимог до належного та своєчасного розкриття інформації про свій фінансовий стан; подання регуляторної звітності; розкриття інформації про дотримання фінансових нормативів; дотримання страховиками обов'язкових нормативів здійснення ризикової діяльності; належне виконання страховиками зобов'язань за укладеними договорами страхування; оперативний моніторинг критичних показників діяльності страховиків (cash-flow); спеціалізовані дослідження операцій з купівлі-продажу ОВДП та ОЗДП.

Для покращення функціонування та подальшого розвитку страхового ринку рекомендується вжити наступні заходи:

- поліпшення нормативно-правової бази у галузі страхування.
- здійснення постійного контролю за діяльністю страхових компаній органами страхового нагляду та невідкладне застосування заходів для запобігання неплатоспроможності страховиків.
- вдосконалення механізму наглядових дій для уникнення функціонування страхових компаній, що не можуть здійснювати страхові відшкодування; постійний моніторинг відповідності страхових випадків страховим виплатам.
- впровадження ефективної тарифної політики, що дозволить страховим компаніям підтримувати баланс між отриманими страховими преміями та виплачуваними страховими відшкодуваннями, забезпечуючи стабільність їхньої діяльності.

Ринок з надання страхових послуг, в нинішньому його стані, все ще знаходиться у своєму розвитку. Цілком очевидним є перспективне збільшення попиту на страхові послуги, і підвищення значення страхування в усіх сферах суспільства, що буде спричинене післявоєнним перетворенням держави.

Можна виокремити те, що з кожним роком відбувається переформатування й покращення механізмів функціонування страхового ринку, розробляються нові конструкції і моделі взаємодії та

державного регулювання. Діяльність суб'єктів ринкових відносин, що спрямована на оптимізацію методів реалізації поставлених завдань визначає позитивний перспективний результат галузі, адже ліквідує існуючі прогалини в механізмі взаємодії і упереджує нові. Найвні проблеми страхового ринку мають безпосередній зв'язок з державною кредитною і фінансовою політикою, соціальним, економічним і юридичним становищем в державі, а також реалізацією економічних реформ.

Суттєвим фактором виступає загальнодержавна орієнтація на Європейську і Євроатлантичну спільноти в усіх сферах людського буття, перейняття й використання досвіду інших держав. Прямая зацікавленість держави у розвитку страхової галузі характеризується необхідністю використання її у якості елемента забезпечення рівня виробництва, покриття непередбачуваних збитків, збитків фізичних і юридичних осіб, з найменшою інтеграцією в ці питання коштів державного бюджету і державних ресурсів [13]. Суб'єкти господарювання, в свою чергу, мають зацікавленість у захисті свого майна, діяльності та її результатів, а також прибутків від потенційного настання непередбачуваних ризиків, що особливо актуально під час інтеграції в систему ринкових відносин, що формуються і розвиваються.

Щодо першочергових викликів, що постають перед ринком страхування зараз, і які можуть потенційно створити проблему в майбутньому, в разі недостатності їх регламентацій, є аспект першочергового регулювання – необхідності законодавчого забезпечення й розробки чіткого алгоритму організаційних і економічних питань в діяльності страхового бізнесу, що являє собою необхідність забезпечення нових інструментів у вигляді нормативно-правових актів широкого спектру регулювання по всій вертикалі державної влади з тим, щоб прийняті акти не суперечили одне одному, а вже існуючі були модернізовані з урахуванням всіх викликів сьогодення та приведені в баланс з новоприйнятими.

Законодавчо потрібно врегулювати ризики, які можуть спіткати страховиків під час інтеграції до Європейського Союзу, в першу чергу в питанні конкурентоспроможності, а також збалансувати необхідність оптимізації законодавства до стандартів ЄС враховуючи реалії військового часу і післявоєнної відбудови держави.

Серед викликів військового часу і післявоєнної відбудови, потрібно врегулювати питання як буде співвідноситись підвищений попит на страхування життя (в першу чергу серед осіб, що будуть займатися розмінуванням території, або знаходяться/проживають на території, що знаходились під тимчасовою окупацією, і щорічним зменшенням компаній, які займаються страхуванням життя, а також механізмів відшкодування шкоди незастрахованим об'єктам не через страхові компанії, тобто регламентацію джерел відшкодування.

З відсутності практики щодо питань банкрутства підприємств, що підлягають приватизації і компаній інвесторів можна сказати, що питання приватизаційного страхування поки залишається невирішеним, проте стосовно нього точаться дискусії.

Згідно контексту проведеного дослідження, Національний банк України активно докладає зусиль для належного регулювання діяльності страхового ринку та впровадження ефективної системи нагляду. Ці заходи сприяють захисту споживачів страхових продуктів і послуг шляхом підвищення прозорості ринку та стабільності страхових компаній. Крім того, ці заходи сприяють створенню рівних конкурентних умов для всіх учасників страхового ринку, що є позитивним результатом прийняття Закону "про СПЛП".

Але до чинників, які негативно впливають на розвиток та функціонування страхового ринку, можна віднести економічну нестабільність, обмеженість фінансових ресурсів у населення, недосконалість законодавчої бази, не досить ефективний державний контроль, високий рівень інфляції, обмежений розвиток фондового ринку, що ускладнює використання цінних паперів як складової активів для безпечного розміщення страхових резервів та низький рівень довіри населення до страхування.

Можливість вирішення цих питань визначає перспективи розвитку сфери страхування та ролі держави як соціального інституту у цьому процесі. Поза вже згаданими шляхами вирішення проблем можна виокремити, наприклад, модернізацію податкової політики, що передбачає надання податкових пільг підприємствам, які здійснюють страхування в критично важливих для держави галузях. Це допоможе додатково захистити їх і підкреслити державний інтерес, створюючи сприятливі умови. Також важливими є поліпшення у внутрішньому середовищі, що включає модернізацію та налагодження класифікації страхування, створення передумов для потенційних

нових видів страхування, а також передбачення механізму впровадження цих видів на етапі підготовки.

Ефективне функціонування страхової галузі значно залежить від акцентування та впровадження найкращих практик інших країн, включаючи країни Європейського Союзу. Для можливості інтеграції нашої країни на міжнародний ринок страхових послуг необхідно сприяти розвитку національної системи страхових послуг, створити попит на страхування усередині країни, передбачити потенційні виклики та ефективно вирішувати існуючі проблеми.

Отже, можна відзначити, що популярність страхових послуг значно зросте в період післявоєнної відбудови. Сфера страхування напряму пов'язана з державною кредитною і фінансовою політикою, соціальним, економічним і юридичним контекстом в державі, а також впровадженням економічних реформ. Таким чином, розвиток цих сфер має прямий вплив на розвиток страхування в Україні. Серед викликів, які потрібно вирішити у галузі страхування, можна виділити перехідний період законодавства з наявними, але вирішуваними проблемами; економічні та організаційні труднощі, які мають бути вирішені у рамках стратегії розвитку галузі страхування; існуюча недовіра до страхових компаній, яка може бути подолана за допомогою посилення регуляторного впливу та контролю.

Висновки

Результат проведеного дослідження очевидно містить ознаки навігаційного і підсумовуючого узагальнення сучасного етапу існування страхового ринку в Україні. Прогнозувати в умовах серйозної кризи, такої як війна треба обережно адже коли будуть завершені військові дії, коли економіка держави повернеться до цивільного життя, як, і в якому стані буде це повернення – поки що не відомо. Неможливо передбачити кількість страхових компаній яка залишиться на ринку, які компанії збанкрутують, вийдуть з ринку, а які зазнають руйнувань і пошкоджень, фінансових втрат. Складно передбачити розміри страхових премій і страхових виплат, динаміку їх розвитку, а також майбутній фінансовий ландшафт України. На сьогодні, визначено перспективи і проблеми страхового ринку в актуальній обстановці.

Підсумовуючи обширне та детальне дослідження можна зробити наступне узагальнення: ретельний аналіз динаміки і кількості страхових компаній, обсягів премій та виплат дозволив зрозуміти, як воєнний конфлікт впливає на страховий ринок України, що після першого шоку на початку - ключовою тенденцією стало пристосування та стабілізація роботи страхових компаній у поточному періоді; співвідношення між страховими преміями та виплатами слугує індикатором стійкості ринку під час важких умов, як страхові компанії долають фінансові виклики та зберігають свою стійкість; аналіз структури страхових премій за видами страхування вказав на зміни в попиті та популярності різних видів страхування серед населення та підприємств, а це, в свою чергу, є важливим аспектом для подальшого розвитку ринку; аналіз страхових активів за досліджуваний кризовий період розкрив ситуацію з фінансовою стабільністю компаній і надав уявлення про їхню здатність протистояти не лише економічним труднощам; зазначені перешкоди в розвитку страхового ринку України надають можливість розглядати потенційні шляхи реструктуризації та поліпшення фінансового ландшафту через впровадження нових стратегій та підходів.

DOBRYK Liliia^{1*}, ABRAMOV Mykyta², RIABININ Ihor³

1* PhD of Economic Sciences, Associate Professor, Department of finance, accounting and psychology, Ukrainian State University of Science and Technologies, e-mail: liliadobrik@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3853-9285

2 Postgraduate student at the Department of finance, accounting and psychology, Ukrainian State University of Science and Technologies, e-mail: abramovm_usust@ukr.net, ORCID ID: 0009-0003-7311-5474

3 Graduate student in a master's program, Department of finance, accounting and psychology, Ukrainian State University of Science and Technologies, e-mail: ryabininiv@gmail.com, ORCID ID: 0009-0009-9396-2025

THE IMPACT OF WAR ON THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE: ANALYSIS OF OBSTACLES AND RESTRUCTURING OF THE FINANCIAL LANDSCAPE

The purpose is to carefully study and systematize the impact of the military conflict on the insurance market of Ukraine and provide practical recommendations for overcoming the challenges arising in this context. **Method.** The study is based on the use of statistical data to assess changes in the economy and the insurance sector during martial law, a detailed analysis of specific cases of insurance companies and regions that were affected by armed aggression. Theoretical and empirical methods, as well as economic and statistical methods of research, comparative analysis, strategic management, systematic approach and analysis were used in the process of research. **The results.** This study presents the influence of the state of war on the structure and dynamics of the insurance market in Ukraine, analyzes the opportunities of insurance companies, losses and risks associated with insurance in conditions of instability. A decrease in the number of registered insurance companies and companies providing life insurance services was determined, a decrease in the rates of gross insurance premiums and gross insurance payouts was recorded while maintaining positive dynamics, and it was noted that the majority of insurance premiums remain at the disposal of insurers. Restructuring and adaptation strategies for insurance companies are proposed in order to ensure their viability during the war and post-victory recovery period. **Scientific novelty.** This study can serve as a valuable contribution to the understanding of the relationship between the war situation and the insurance market, and also indicates possible ways for further development and reform of the insurance industry in accordance with the European integration of Ukraine. **Practical significance.** The dynamics of the main indicators of the insurance market in recent years are singled out, and the highlighting of obvious trends, which in the future can be used as a characteristic of this period of existence of the insurance industry.

Keywords: insurance market, insurance company, war, risk, insurance, regulation of the insurance sector, adaptation of insurance companies, economic losses, martial law, insurance payments, insurance premiums, insurance assets, European integration of Ukraine

REFERENCES

1. Alex Plastun, Svitlana Laichuk, Liudmyla Rudenko, Tetiana Guzenko and Yuliia Mashyna (2023). Assessing the impact of the russian invasion on the competitiveness in the Ukrainian insurance market. *Insurance Markets and Companies*, 14(1), 72-84. doi:10.21511/ins.14(1).2023.07
2. Brockman P, Turtle HJ (2003) A barrier option framework for corporate security valuation. *J Financ Econ* 67(3):511–529. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(02\)00260-X](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(02)00260-X)
3. Caplan H (2003) War and terrorism insurance: plans for long-term international stability and affordability. *Geneva Pap Risk Insur Issues Pract* 28(3):426–447. <https://www.jstor.org/stable/41952704>
4. Huynh A, Bruhn A, Browne B (2013) A review of catastrophic risks for life insurers. *Risk Manag Insur Rev* 16(2):233–266. <https://doi.org/10.1111/rmir.12011>
5. Luo S, Choi SW (2021) Economic development, population, and civil war: a Bayesian changepoint model. *J Int Trade Law Policy* 5(1):2–18. <https://doi.org/10.1108/ITPD-11-2020-0084>
6. Marszk, A. &. (2023). Chapter 4 - Sustainable investing ETFs: European market. *Sustainable investing ETFs*, pp. pp.111-166. doi:<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-823871-4.00002-7>
7. Neumann S, Shenhav Y (1977) Short-term impact of war economy on the insurance industry in Israel. *J Risk Insur* 44(1):87–102. <https://doi.org/10.2307/251859>
8. Nyampong YOM (2013) The insurance of aviation war and terrorism risks by specialist war insurance markets. *Insuring the air transport industry against aviation war and terrorism risks and allied perils: issues and options in a Post-September 11, 2001 Environment*, 71–114
9. Official site of the National Bank of Ukraine (2022). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2023-08.xlsx?v=4
10. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy «Pro robotu bankivskoi systemy v period zaprovadzhennia voiennoho stanu» [Resolution of the National Bank of Ukraine "On the operation of the banking system during the introduction of martial law"]. 24.02.2022 № 18. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#doc_info. [In Ukrainian]
11. Pula, F., Qerimi, A., & Qerimi, F. (2022). The effect of strategic marketing on creating competitive advantages of the dairy industry in Kosovo. *Innovative Marketing*, 18(4), 174-188. [https://doi.org/10.21511/im.18\(4\).2022.15](https://doi.org/10.21511/im.18(4).2022.15)

12. Ryan, C. (2015). Hybrid Risk: The truth behind first party fraud. (The official site of the company "Experian"). Retrieved 12.2023.12.05, 2023, from <http://www.experian.com/blogs/insights/2015/10/hybrid-risk-the-truth-behind-first-party-fraud/>
13. Shchukin L. M. (2018) Development problems of the national insurance market. *Finansy Ukrainy* [Finances of Ukraine]. Vol. 6. pp. 146-148.(146-147). [In Ukrainian].
14. Snishchenko, R., & Krot, L. (2023). Features of the work organization of insurance companies of Ukraine during the period of armed invasion. *Transformational Economy*, (4 (04), 66-71. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-12>. [In Ukrainian]
15. State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Tarasenko, D., Tarasenko, O., & Myronenko, S. (2022). Analysis of the insurance market of Ukraine. *Economy and Society*, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-63>. [In Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia funktsii iz derzhavnoho rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh» [The Law of Ukraine «On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the functions of state regulation of financial services markets»]. 12.09.2019 № 79-IX. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>. [In Ukrainian].
18. Dobryk, L. O. (2016). Vyiavleniia i rozkryttia shakhrayskikh skhem u sferi strakhuvannia yak nevid'yemnyi element zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky. [Detection and disclosure of fraudulent schemes in the insurance sector as an integral element of ensuring economic security]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy] [Electronic scientific specialized edition], (4). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4900&p=1>. [In Ukrainian].
19. Kaluhar, A., & Kucherivska, S. (2022). Features of the interaction of insurance participants in the period of war. *Economy and Society*, (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-15>. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 12.12.2023
Received: 2023.12.12